

**NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA
MİLLİ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI MUZEYİ**

ISSN 2522-4808 (Print)

ISSN 2702-0034 (Online)

RİSALƏ

Elmi araşdırmalar jurnalı

№ 1 (28)

Bakı – “Elm və təhsil” – 2025

**Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi
Elmi Şurasının 16 may 2025-ci il tarixli (protokol № 5)
qərarı ilə çap olunur**

Baş redaktor:

**Rafael Hüseynov,
akademik**

Redaksiya heyəti:

Kamil Allahyarov, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Xatirə Bəşirli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Şəfəq Əlibəyli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Aida Qasımova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Tofiq Məlikli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Rəhilə Qeybullayeva, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Bakı Slavyan Universiteti, Azərbaycan
Mehdi Kazımov, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan
Ali Yavuz Akpınar, professor, doktor, Boğaziçi Universiteti, Türkiyə
Hasan Cavadi, professor, doktor, Kaliforniya Universiteti, ABŞ
Firuzə Melvil, doktor, Kembridj Universiteti, Böyük Britaniya
Özgen Felek, professor, doktor, Yel Universiteti, ABŞ
Campiyero Bellinceri, doktor, Venesiya Ka Foskari Universiteti, İtaliya
Mbaye Lo, professor, doktor, Dyuk Universiteti, ABŞ
Hendrik Boesöten, professor, doktor, Maynz Universiteti, Almaniya
Nataliya Çalisova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Rusiya Dövlət Humanitar Universiteti, Rusiya Federasiyası
Gulbahər Aşurova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Alişir Navai adına Daşkənd Dövlət Özbək Dili və Ədəbiyyatı Universiteti, Özbəkistan
Şodimaxammad Sufiyev, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Tacikistan Respublikası Elmlər Akademiyası, Tacikistan
Zemfira Səfərova, akademik, AMEA Memarlıq və İncəsənət İnstitutu, Azərbaycan
Cəfər Qiyasi, AMEA-nın müxbir üzvü, Azərbaycan
Məryəm Əlizadə, sənətsünaslıq doktoru, professor,
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, Azərbaycan
Marko Realini, professor, doktor, İtaliya Milli Tədqiqat Şurası, İtaliya

**Risalə. Elmi araşdırmalar jurnalı. № 1 (28)
Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2025, 116 s.**

Orta əsrlərdə müsəlman Şərqi yarımkürəsində yaradılan elmi əsərlər “risalə” adlanırdı. Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin klassik ənənəyə riayətlə “Risalə” adlandırılmış, ədəbiyyatşünaslıq və mədəniyyətşünaslıq problemlərinin elmi araşdırmalarından ibarət məqalələr toplusu ildə iki dəfə (yaz və payız) nəşr edilir. Bu elmi araşdırmalar jurnalı məzmunu etibarlı ilə filologiya (Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı, ədəbiyyat nəzəriyyəsi, ədəbi təhlil və tənqid, folklorşünaslıq, mətnşünaslıq) və sənətsünaslıq (muzeyşünaslıq) sahələri üzrə məqalələri əhatə edir. “Risalə” elmi araşdırmalar jurnalı filologiya və sənətsünaslıq elm sahələri üzrə Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə etdiyi dövrü elmi nəşrlər siyahısındadır. 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin “Mətbu nəşrlərin reyestrinə” daxil edilmişdir (Reyestr № 4216). Eyni zamanda, “Risalə” elmi araşdırmalar jurnalı 05 aprel 2018-ci ildən EBSCO beynəlxalq elektron məlumat bazasına daxil edilmişdir (Müqavilə № 46516).

OXUYACAQLARINIZ:

KLASSİK İRS: TARİXİ VƏ NƏZƏRİ PROBLEMLƏRİ

HÜSEYNOV Rafael. The concept of the veil in classical art and poetry and the veils of Nasimi	7
ABDULLAYEVA Şəhla. Klassik fars-yəhudi ədəbiyyatının banisi Mövlana Şahin Şirazinin həyat və yaradıcılığına qısa baxış.....	20
DƏMİROVA Cəmilə. Ərəb–Siciliya ədəbiyyatında Məhəmməd ət-Tubi izi	31
ƏMİRASLANOVA Aynurə. Milli mətbəx nümunəmiz paxlava Nizami yaradıcılığında.....	39

YENİ VƏ MÜASİR DÖVRDƏ ƏDƏBİ-MƏDƏNİ PROSES

BAĞIROVA Könül. Şəxsi arxivlərdəki nəsr əsərlərində leksik təhriflər (Cəfər Cabbarlının hekayələri əsasında)	51
BAĞIRZADƏ Nəcibə. M.Ə.Rəsulzadənin ədəbiyyatla bağlı araşdırmalarında Azərbaycan davası	61
QƏDİROVA Afət. Satirik jurnallar milli mədəniyyətimizin refleksiya faktı kimi	66
MƏMMƏDOVA Aynurə. Müznibin qeyri-mətbu şeirləri arxiv materiallarında ...	74
MİKAYILOV Ülvi. İsa Muğannanın bədii nəsrində tale kodlarının təcəssümü.....	82

TARİXİ-MƏDƏNİ ABİDƏLƏRİN QORUNMASI VƏ TƏDQIQI. MUZEYŞÜNASLIQ

ABİDQIZI Göyərçin. Azərbaycan musiqi salnaməsində üç korifey sənətkarın mədəni irsi	93
ALMAZOVA Pakizə. Muzey işində Qərb təcrübəsi.....	102

UOT 82.09

DOI:

Rafael HÜSEYNOV
Akademik
rafaelhuseyn@yahoo.com

THE CONCEPT OF THE VEIL IN CLASSICAL ART AND POETRY AND THE VEILS OF NASIMI

Keywords: *Muslim East, poetic individuality, literary legacy sufi, veil in poetry, spiritual power, polysemy*

Açar sözlər: *leksik vahid, obraz, simvol, niqab, hürufilik, təsəvvüf, pərdə, metafora*

Ключевые слова: *лексическая единица, образ, символ, никаб, хуруфизм, суфизм, завеса, метафора*

Preface

Just as the speech and writing of every ordinary person are built on words, so too the thoughts and feelings of great writers find expression in the words used by everyone. However with an important difference: unlike the language of ordinary people, in the pens of powerful poets these words can take on new colors and shades, and carry a heavier semantic load. And separate words transcend mere words thus becoming figurative, symbolic, as if programmed in a specific sense.

If the truths of thought and feeling were expressed in a literary work precisely as in life reflected in a mirror, verses would become separated from poetry, and its magic, its ability to surprise and captivate people would also disappear. Therefore, poets of the medieval Muslim East typically preferred to convey their thoughts and feelings in a more artistic and figurative manner, just as they often described beauties behind a veil or hijab.

While leafing through "Divan" by Seyyid Imadaddin Nasimi – one of the most skillful masters of artistic words, distinguished not only in literature but also in our linguistic history for his exceptional merits, "the sun shining at the birth of the star of love" [7, 282], we must identify a large group of words in his work that, on the one hand, are used more and more frequently than others, and on the other hand, these words serve as the main pillars of the poet's entire poem, verse, or hemistich.

A great innovator

Nasimi, a master of words who sought diverse meanings not only in each word but even in each letter that makes up a word, and who accepted and presented them as stable symbols, essentially viewed each word as a nest of ideas and feelings with an inner world far broader than its direct meaning. Nasimi is a unique and inimitable phenomenon in the history of Azerbaijani literature, both in his fate and in his creative

style and self-expression. Akram Jafar, a fine connoisseur of classical Muslim Eastern poetry and poetics, aptly observed: "Nasimi's poetics has no predecessors in our poetry. This poetics is completely original; it is a system of linguistic images that we had no analogues of prior to Nasimi. In this regard, Nasimi was a great innovator. Revealing the poetic individuality, artistic personality, and characteristics of this great poet is one of the tasks of our philological science" [4, 4].

Although this idea and intention to deeply and thoroughly study Nasimi's poetics were expressed as early as 1972, we are still far from successfully mastering Nasimi's world at the desired level and exploring his literary legacy at the level it deserves.

Nasimi's poetry conceals multilayered meanings, and each word is based on another word, and within that, another meaning. That is, if we understand a word in its literal sense, then a verse, couplet, or poem acquire a special significance. Nonetheless, if we approach the word from a literary, Sufi, or other socio-political perspective, its meaning changes, revealing a different, deeper meaning and interpretation of the word and the text it inhabits.

One such word, constantly appearing in Nasimi's works and considered a key to the poet's philosophical and emotional world, is "veil".

Although it's more of a theatrical concept, understood metaphorically in the context of poetry, the "veil" is actually present in every field of art. What makes art an art, what gives it magic, enchantment, and mystery, is, above all, its conventionality, its ability to clothe reality in artistic garb and present it as if visible from behind a veil. The thinner and more transparent the veil in poetry, the more it demonstrates the poet's skill on the one hand, and enhances the artistic impact of the word on the other.

Poets like Nasimi, capable of performing miracles with words, also succeeded in concealing poetry within poetry, appealing to different audiences who will perceive these words differently, thanks to their verses which can be interpreted in various ways.

Nasimi was of the opinion that if you have not yet merged and dissolved with your beloved, if you have not become him, if you do not exist as two souls in one body, but separately, then this love is not true love, this means that there is a barrier between you, a veil that prevents the unity of you and him, which prevents you from finally meeting and dissolving in each other:

*Dilbərin eşqində, ey salik, ikilik pərdədir,
Mənliğin rəf olmayınca aradən getməz hicab* [5, 22].

*O wanderer, duality is a veil of love for the beloved,
Untill the self disappears, this veil will never fall.*

Or, when he commanded his beloved to "take off the veil from her face," he did not mean taking off the veil from the face in the literal sense of the word, but taking off the veil from the truth:

*Surət-i həqsən, ey qəmər, pərdəsiz eylə üzün,
Ta büt-i azəri yazan nəqs-i xəyalə düşməyə.
...Pərdədə yaşır, ey qəmər, üzünü taki münkirin,
Kəmnəzərin bunun kimi hüsn ü cəmalə düşməyə* [5, 50].

*O moon-faced beauty, reveal your divinely beautiful face without a veil,
Let you mislead those who create idols in the world of fantasy.
O moon-faced one, conceal your face behind a veil,
Let the unbelievers whose inner vision is weak,
Be deceived by such beauty and grace.*

Beyond the philosophically significant veil that Nasimi maintains in his imagination, there is also a fabric veil that literally separates one side from the other, and a veil tied to the handle of a musical instrument and pulled over the face. However, Nasimi even symbolizes this veil in music, confirming that in order to see the worlds beyond this veil, this sound veil must be lifted, and that when the veil is lifted, mysterious scenes of love will unfold on the other side:

***Həsərət yaşı hər ləhzə qılır bənzimizi saz,
Bu pərdədə kim, nəsnə bizə olmadı dəmsaz.
“Üşşaq” meyindən qılalı işrət-i “Novruz”,
Ta “Rast” gələ çəng-i “Hüseyni”də sərəfraz.
“Zəngulə”sifət nalə qılam zar “Segah”a,
Çün əzm-i “Hicaz” eyləyə məhbub-i xoşavaz [5, 73].***

*Tears of longing wash our faces every minute,
We have found nothing in this world that would be a kindred spirit.
Ever since we tasted the joy of Nowruz with Ushshag wine,
We rise in the arms of Hussein for the coming of Rast.
I will moan like Zangula and sigh in Segah,
Because my dear beloved has embarked on the path of Hijaz*

Nasimi considered the word itself to be a veil that envelops the appearance of thoughts and emotions, the beginning of beginnings and the bearer of essence, which in itself is an interpreter:

***Nazil ü mənzil anla kim, birdir,
Kəndi kəndüyə tərcümandır söz.
Əql-i küll ərş ü kürsi, lövh ü qələm,
Çar ünsür, nöh asimandır söz [5, 321].***

*The word is something that comes down from heaven and exists on earth – it doesn't matter,
The one which comes and the one which goes – they are one and the same truth.
The word interprets itself.
For the ordinary mind, the word is: Throne and chair, tablet and pen, the four elements and the nine heavens themselves.*

Interpretation of the word "veil" and its various shades of meaning in the language of Nəsimi

In Nəsimi's literary heritage the word "veil" carries idiomatic meanings we all use, as it fits seamlessly into the context.

He connects "lifting the veil" in the sense of removing formality with the text as follows:

***Gül kimi gülə-gülə gəl aradan pərdə götür,
Ki üzün görməginə dide-yi gıryan susadı*** [5, 109].

*Come, smiling like a rose, remove your veil,
As my tear-stained eyes long to see your face.*

In the sense of "exposure", that is, disclosure of information this signifies:

***Cəmalin fitnəsi tutdu cəhanı,
Çıxardı pərdədən raz-i nihanı*** [5, 110].

*The temptation reflected on his face enveloped the entire world.
He brought the secret out from behind the veil.*

The verse "to see without a veil" in the sense of open vision reads as follows:

***Xəyalı sevdiğim yarın gözümdən gərçi ayrılmaz,
Camalın pərdəsiz görmək dilər açıqbəsər könlüm*** [5, 137].

*Tomorrow, the day I love, the dream will never leave my sight,
My heart longs to see your face without the veil.*

Or:

***Çıxdı məğribdən Günəş, kəşf etdi eşqin rəmzini,
Pərdəsi açıldı hüsnün, dilbər oldu aşikar*** [5, 191].

*The sun rose from the west, revealing the symbol of love,
The veil of beauty opened, the charm became obvious.*

The veil creates a sense of visibility and appearance among people in the following way:

***Ey gül-i xəndan, axır pərdədən çıx qönçətək,
Kim məni şövqündə məcruh eylədi xar, üstə gör*** [5, 291].

*Oh, blossoming flower, finally break free from the veil,
Cause the devil has made me a victim of his passion, look at my condition.*

With the phrase "to have performed on all veils," Nasimi expresses the meaning of the expression "to become famous":

***Qamu yerlərdə bulundum, qamu sözlərdə bilindim,
Qamu pərdədə çalındım, bu ulu bəyanə gəldim*** [5, 644].

*I have been everywhere, I have been known in every sense,
I have been performed on all veils, and I came out with this loud statement.*

Nasimi explains the meaning of the expression "to be behind the veil" – to carry a secret, a symbol – by the fact that, in addition to the veils behind which music is performed, other secrets are hidden within the veil. In this context, he uses the lexical meaning of well-known mugham titles as a tool of expressing its meaning. That is, if "Nava," "Ushshag," "Buzurg," and "Shahnaz" are, on the one hand, well-known mugham terms, and on the other, the meanings of the words "sigh," "the beloved," "big," "soft, kind," which they convey, the poet turns to a suitable bridge to move from music to the explanation of his philosophical ideas. And as the poem develops verse by verse, you realize that both the music and the beauty described here are in fact symbols, signs, and in order to discover the true purpose, the main task, and to realize what is hidden behind the veil, one must be able to enter through the "door of the heart" of the poet, in his own words:

***Pərdə içində çalınır bu saz,
Ki edər eşq "Nəva"sın ağaz.
Kim nəvayi qılır çü bu "Üşşaq",
"Büzürg"ün nəğməsin dutar bu "Şəhnaz".
Arif anlar bu nəğmənin rəmzin,
Aşına olmayanə vermədi raz.
...Dilbərin hüsnünə niqab nədir?
Zatınə pərdə-yi hicab nədir?
Rəf edər bu hicabı kim ki bilir
Könlümün Kəbəsində bab nədir*** [5, 555-556].

*This saz resounds within the veil,
Because love begins with the "Nava".
Whoever plays the saz in this "Ushshag" mood,
Makes the song "Buzurg" sound like "Shahnaz".
Only the wise understand the secret of this song
This secret is not revealed to outsiders.
Why does the beautiful beloved need a veil?
What does a veil, hijab mean to her?
Only one who understands can lift this veil –
Who knows what door lies behind the Kaaba of my heart.*

"Veil" is one of the polysemantic words in the Azerbaijani language. Although the academic publication "Explanatory Dictionary of the Azerbaijani Language" provides detailed information on the richness of meanings of the word "veil" using

examples from famous literary works (1593–1595), in reality, "veil" has many more nuances in our language, which the "Dictionary" could have further enriched by adding them. Most importantly, some nuances of meaning not reflected in the "Dictionary", are present in "Divan" by Nasimi.

Nevertheless, beyond the variations listed above, the circle is not yet complete, and many other derivatives and variations of the word "veil" are found in our speech and literature.

Along with its literal meanings, "to rise at the veil" also connotes "to complicate or exacerbate a situation", "to go through the veil" – to delve into details, to unravel, "to be kept behind the veil" – to hide, and "to veil" – to hush up. Also, although "the veil rises" directly refers to the stage, "the veil rises from something" already signifies the revelation of secrets, the expression "the veil has fallen" instead of "it's all over", and the expression "to do something before the veil falls" signifies taking some step before the work is finally completed.

"To live veiled" signifies a delicate, modest lifestyle; "to tear the veil" implies exposure, revelation; "to lift the veil" signifies going beyond the expected norms of decency, abandoning standards of respect and honor; and "to keep the veil" conveys a logic that presupposes modesty, morality, and polite behavior.

Veil also signifies pretending to do something, deceiving, misleading: "To throw a veil over one's eyes",

A mystery always lurks behind a multi-layered, multi-branched, and multi-meaning veil. It's not just the veil itself that holds the mystery, but the veil itself. Because the veil not only conceals the known, but by covering it, it imbues it with ambiguity and, so to speak, tests the imagination, tantalizes it, so that by looking closely and suspiciously, one can see unknown aspects of the known beyond the veil.

The concept of "veil" is even reflected in the myths of a number of peoples. According to Chuvash mythology, at the edge of the world hangs a veil with holes, and through these holes one can see the stars and the moon.

While the established political phrase "Iron Curtain" implies isolation (although some believe the expression was first coined by British Prime Minister Winston Churchill in March 1946, it was actually Queen Elizabeth of Belgium who first uttered the word in 1914 during World War I), the veil in literature, by contrast, was intended from the outset to attract rather than divide, to encourage people to take a greater interest in what lay beyond the curtain.

R. Azade, who has dedicated his life to the study of classical Azerbaijani literature, draws attention in his study "In Nasimi's poetry human, beauty and love are in unity" to an important aspect of the poet's aesthetic principles and poetic subtleties: "What he celebrates in his works... is not an abstract shadow, but an artistic portrait of life, a real personality, exalted by the poet" [6, 159].

And he continues: "To perceive beauty is a great blessing. And this happiness is not granted to every insignificant person and novice" [6,162].

Why? The reason is simple – because between you and beauty there is always a veil, even the thinnest, which prevents you from seeing everything as it truly is.

Each of Nasimi's metaphors, including "the veil", requires separate study, and only through such focused study can one comprehend the world of his thoughts and feelings in all its fullness and reality. Let us try to lift the veil on one of these metaphors, "the veil":

***Yüzünü bəpərdə görmək istərəm daim, vəli,
Münkirin görməz özü, çün kəşf-i əsrar istəmən [5, 65].***

*I want to always see your face, my beloved, unveiled.
The denier himself does not see it because he does not want the
secrets to be revealed.*

That is, if you have no desire in your heart to reveal secrets, the veil remains open or closed – the situation remains the same. What matters is not the outer veil, but the inner one, its disappearance from your field of vision. If your gaze cannot pierce this veil, don't expect to see what you need to see.

The boundaries of the semantic meaning of the concepts "veil" and "veil owner" in poetry by Nasimi

Nasimi also considers God to be the VEILER and believes that the Creator lowers a veil over everything on earth, and that the ability to see beyond it is unique to those who have insight:

***Pərdə çəkmiş ara yerdə pərdədar,
Pərdə içindən bəri bax, gör nə var.
Adəmi gör, adəmi bil, adəmi,
Adəmin əsrarını bilmən dəvar [5, 586].***

*Between them is a veil, and there is one who holds it.
Look through this veil, see what is hidden there.
See the human, know the human, understand the human himself.
Because the secrets of the human cannot be comprehended by those
who think like animals.*

The way to be devoted, to be insightful lies in the talent to see what is hidden behind the veil or more precisely, in the desire to see behind the veil:

***Pərdəsiz məbudini gör, abid ol,
Olma şeytan, gəl türabə səcid ol!
Cənnəti baqi, nəim-i xalid ol,
Keç ikilikdən, əliftək vahid ol [5, 597].***

*See your God unveiled and become His worshiper.
Don't be arrogant like Satan, be humble like the earth,
and bow down.
Ask for eternal Paradise and endless blessings.
Escape duality, become one and united like the "alif".*

Nonetheless, there is also a moment of revelation, a MOMENT OF TRUTH, when all the veils will be lifted. All the veils will be removed by "VEIL OWNER"

Himself. The moment will come when He Himself will appear without the veil. And this moment will be the beginning of the end:

***Həq-təala pərdəsiz oldu əyan,
Sur uruldu, sur-i İsrafil oyan!
Ey üzün həqdən otuz iki nişan,
Müşəfin əsrarını qıldı əyan [5, 604].***

*Almighty God revealed Himself without veil.
The Trumpet of Israfil sounded, the awakening began.
O human with the thirty-two marks of the Almighty on his face,
The secrets of the Holy Quran have become clear.*

The most obvious example, clearly demonstrating the difference between Nasimi's veiled and overt, direct and indirect speech, is his rhymed poem "Butterfly." One of these couplets is written in the poet's Turkic language, and the other in the "Divan" written in Persian.

In his verse in Persian, the butterfly – a cloak – is presented in a secular sense, as if it were an actual cloak, and Nasimi even expresses satisfaction that after being given this cloak, he will no longer suffer from the cold:

***Çəkəli əynimə bu sikke-yi mərdan kəpənək,
Biləcək qıldı mənim dərdimə dərman kəpənək.
...Kəpənək geymişəm, əndişədən azad olubam,
Üşümək müşkülünü eylədi asan kəpənək [5, 117].***

*I wore this silver coin like a butterfly.
Those who know my pain also know the butterfly that healed me.
I feel comfortable in my butterfly dress; I am free from worries
Butterfly made catching a cold easier for me.*

The verse "The Butterfly" in Persian sets a different tone. One of the obvious habits, behavioral patterns (rules) followed by Sufis for self-protection was a profound conspiracy, a flexible adaptation. If they had to live in a place where a particular sect or group occupied a leading or dominant position, then for the purposes of taqiyya – external protection – they had to strive to demonstrate their affiliation with these sects. Clothing was also one of the visible signs of this adaptation.

دولت وصل تو تا یافته ام در کپنک
نظر لطف خدا یافته ام در کپنک
یافتم در کپنک آنچه طلب میکردم
تو چه دانی که چها یافته ام در کپنک
کپنک پوشم و از طایفها ی دگرم
شرف این بس که ترا یافته ام در کپنک
مکن ای خو اجه مرا در کپنک پوشی عیب
زانکه من نور خدا یافته ام در کپنک [9,32]

*(Ever since I attained the state of meeting you in the butterfly – in the veil –
I have also realized that the veil is a blessed vision of God for me.
I found what I desired in the veil.
What do you know of what I found in the veil?
I wear the veil and I belong to a different tribe.
This honor is sufficient for me that I found you in the veil.
Do not blame me for wearing the veil, O Hajjah,
As I have found the light of God in the veil).*

In sects inclined toward worldly renunciation, abstinence from earthly pleasures, gluttony, asceticism, and tolerance of worldly hardships were voluntarily observed. It is common knowledge that Sufis are called "Sufis" because they wear a *khirka* – a garment made of untreated, rough leather (wool) used instead of clothing and merely covering the body, but also used as a mattress or blanket at night.

In this poem in Persian, Nasimi wearing a butterfly-shaped scarf openly tells his old followers who might criticize him for joining a sect that has a custom of dressing like this, that perhaps this trend is more perfect than what we've followed so far. Because I found what I was looking for here.

He was not seeking for a butterfly – that is, a veil, but for a man walking ahead of the sect that chose this type of clothing and called himself a *murshid*, in whom he believed, whom he discovered, chose and loved.

Who is this man?

Nasimi also gave this name accurately. This man is Fazlullah Naimi:

چون نسیمی کپنک پوش شد از فضل الله
[5, 32] جنت و حوری و لقا یافتم در کپنک

*(Since Fazlullah transformed Nasimi into a butterfly wearer,
I discovered in him (in the butterfly – or rather, in the piety symbolized by
the butterfly, in other words, in Hurufism, in Naimiism – R.H.) both
paradise, and houri, and gylman).*

Turkish scholar Huseyin Ayan, studying Nasimi's relationship with Imadaddin, rightly suggested that Nasimi also joined the Hurufi movement when Fazlullah came to Shirvan to seek refuge with Miranshah, the son of Tamerlane. Although it seems difficult to clearly separate and differentiate Imadaddin's early verses from his verses of this period and later ones, he rightly suggested that significant changes in the young poet's thinking began precisely from this period [2, 69].

The surrealist approaches of some researchers completely ignorant of the actual historical context, these tendencies and characteristics of sectarian poetry regarding the "butterfly-cloack," their attempts to go to extremes in their imagination and ascribe meanings to the butterfly-cloack that have no connection to reality, and to attribute to Nasimi from the perspective of modern thinking things that would never have occurred to him, are unacceptable.

While almost all the philosophical and religious movements and various sects that arose and developed from the 8th century onwards, spreading ever wider and encompassing the entire Muslim East, were from the very beginning characterized by

a certain degree of secrecy, concealment and veiling in their expression, however in the 9th century a separate trend, a specific genre started to spread in philosophical circles which was almost the complete opposite of this.

Traces of “Shahtiyat” in “Divan” by Nasimi

This genre called "Shahtiyat" (expression of opinion without veil) was the name given to literary and scholarly prose works that either consisted of purely independent philosophical and religious opinions or interpreted and simplified complex treatises and sayings.

Sometimes "Shatkhs" were also written for "Shatkhs" themselves.

Shatkhs by Hallaj Mansur, Junayd Baghdadi, Bayazid Bastami, Sheikh Abu Said, and many other Sufis are well-known [8, 242, 255, 262].

The first clue that these two 600-year-old art-boards whose hemistichs we'll examine in more detail, have in common is the presence of a "veil." However the first art-board, the "veil" without a veil, is open and depicts a colorful landscape in all its details, painting a captivating picture of the first spring with its vibrant colors, scents, and purity:

*Bahar oldu vü açıldı üzündən pərdə gülzarın,
İrişdi qönçənin dövrü, zamanı qalmadı xarın.
...Bu gün bazar edən gülşən səməndən, lalə vü güldən,
Qənimət gör ki, beş gündür tamaşası bu bazarın [5, 414-415].*

*Spring has arrived, the veil has lifted from the flower garden,
The time of buds has arrived, the era of thorns is over.
Today jasmine, tulips, and roses have returned to the market.
Consider this beauty a trophy, as this spectacle will last only five days.*

The second "veiled" fragment consists of several layers of veils, and to penetrate the essence of the text by piercing this armor and understanding the essence without the veils, one must be able to lift these overlapping veils one by one. Without assistance, the average twenty-first-century reader is unable to lift these veils and see what lies behind them:

*Küntə-kəzın pərdəsindən “qafir üz-zənb” oldu faş,
Zahid istiğfarə gəldi, hər dəm aydır: – Ya Gəfur.
Alim ül-qeybin vücudi Kainatın eynidir,
Ey şəhadətdən xəbərsiz, cəəna youmünnü şur [5, 508].*

*The veil of the hidden treasure has been lifted,
Even the most minute secrets have become clear.
The ascetic has repented, and every moment he repeats:
"O Allah, the Forgiving."
The existence of the One Who knows the unseen is the
universe itself.*

O ignorant one, ignorant of testimony, what do you know of the Day of Judgment?

The Hadith Qudsi attributes the phrase "Kunta Kenzin" ("I was a treasure") to God. That is, God said He was a hidden treasure, but He wanted to be known without concealment, and so He created humans to worship Him.

Nasimi confirms in this verse that from beneath the veil of the hidden treasure emerged "Ghafir uz-zanb" ("God who forgives sins"). The ascetic repented and began to pray "Ya Ghafur" ("O God, the Forgiver!") every minute.

The body of "Alim al-Ghayb" ("Knower of the Unseen, Foreteller of the Future," i.e., God) is the Universe itself. In other words, everything in the cosmos is identical to God.

O you, who do not know the Shahadah, that is, who is unaware of the word of testimony which is considered the fundamental principle of Islam and reflects the two main dogmas of this religion ("There is no god but God, and Muhammad is His Messenger"), make clear for yourself that the end of the world will come for you too – the day when you say "Jaana yumunnu shur" ("The Day of Judgment has come upon us").

This brief explanation will suffice to form at least a general idea of the content of the last four verses, adorned with "Quranic" phrases. However, to fully understand the couplet, it is possible (and even necessary) to expand the explanation considerably.

The previous, simple spring-like verse, and the second, quite complex and relevant to modern people, were created by the same mind and heart, and the author of both is the same person – Seyyid Imadaddin Nasimi!

The same Nasimi who also described himself as follows:

*Həm fəqirəm, həm dilənçi, həm məlik, həm padşah,
Həm mənəm ustad-i sənət, həm anın muzduriyəm [5, 420].*

*I am at once a poor man and a beggar, a king and a ruler,
I am at once a master of art and its hired worker.*

This is the true Nasimi!

A possessor of majestic spiritual power who reveals God to us in our hearts, brings God closer to us as we do ourselves, and elevates Man to the Divine level, glorifying Him!

Servant, mercenary of the Word, and also its master, judge, and king!

Nasimi with and without the veil! A magician of the Word who peers out from behind the veil even in the most intimate moments!

Conclusion

Three of the five directions of classical Eastern poetics – bayan, badi, and maani– are designed to make words more figurative, that is, to further veil them. Nasimi's verses, whether in Persian or mother tongue, brilliantly fulfill the normative demands of classical poetry, stemming from poetics. However, Nasimi does not limit himself to

these means of veiling words. He skillfully exploits both the polysemy of words in his native language and the meanings he perceives in Sufi and literary interpretations of familiar words, imposing additional veils on words. However, the veil Nasimi imposes on words serves not to obscure meaning, but to add new layers of meaning to each verse. It is in each verse that Nasimi's ability to impose new veils on words, as if expanding the boundaries of poetry, manifests itself in the expansion of boundaries. Each line perceivable in multiple ways transforms into several lines, and the verse grows from within.

REFERENCES:

1. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti (4 cildə). Bakı: Şərq-Qərb. 2006
2. Hüseyin Ayan. Seyyid Nesimi hakkındakı çalışmamız. Edebiyat fakültesi araşdırma dergisi. Sayı 2 (ayrı baskı). Ankara Üniversitesi Basımevi. Erzurum. 1971
3. Nəsimi. Məqalələr məcmuəsi. Bakı: Elm, 1973
4. Nəsiminin farsca divanı. Müqəddimə və şərhlərin müəllifi Əkrəm Cəfər. Bakı: Azər nəşr, 1972
5. İmadəddin Nəsimi. Seçilmiş əsərləri. Tərtib edən Həmid Araslı. Bakı: Azər nəşr, 1973
6. İmadəddin Nəsimi. Məqalələr məcmuəsi. Bakı: Elm, 1973
7. Salman Mümtaz. Azərbaycan ədəbiyyatının qaynaqları. Bakı: Avrasiya press, 2006
8. شرح شطحیات تصنیف شیخ روز بها ن بقلی (در تاریخ 570 هجری 1172 میلادی) بتصحیح و مقدمه فرا نسوی از هنری کرین. تهران 1344
9. نسیمی. دیوان. فی شهر جمادی الاخر سنه. اختر مطبعه سی. 1298

Rafael HÜSEYNOV

KLASSİK İNCƏSƏNƏTDƏ VƏ POEZİYADA PƏRDƏ ANLAYIŞI VƏ NƏSİMİNİN PƏRDƏLƏRİ

Nəsimi poeziyasında ayrı-ayrı kəlmələr sadəcə söz olmaq çərçivəsindən çıxaraq obrazlaşır, rəmzləşir, sanki müəyyən mənada proqramlaşdırılır. Fikir və duyğu həqiqətləri ədəbi əsərdə tam dəqiq, elə həyatda olduğu kimi, güzgüdə əks olunan sayaq verilsəydi, şeir şeirliyindən aralanar, onun sehri, insanı heyrləndirmək, valeh etmək keyfiyyəti də qeyb olardı. Ona görə də orta çağ müsəlman Şərqinin şairləri, o sıradan, Nəsimi də adətən gözəlləri niqab, hicab ardında təsvir etdikləri kimi, düşüncə və duyğularını da daha çox bədiiləşdirərək, obrazlaşdıraraq çatdırmağa üstünlük vermişlər.

Seyid İmadəddin Nəsiminin “Divan”larını vərəqlədikcə onun yaradıcılığında iri bir dəstə sözü seçdirmək lazım gəlir ki, onlar, bir tərəfdən, başqa kəlmələrə nisbətən daha sürətkli və çox işlənir, digər tərəfdən də, həmin sözlər şairin bütöv şeirində, beytində, ya misrasında əsas yükdaşıyıcı sütunlar vəzifəsini yerinə yetirir. Nəsimi şeirində lay-lay mənalar gizlidir və hər sözün nüvəsində bir başqa söz, onun da

daxilində bir ayrı mətləb yerləşdirilib. Yəni bu sözü birbaşa anlamında da dərk edəriksə, misra, beyt, qitə özəl mənə daşıyır, həmin kəlməyə hürufi, sufi, ya hansısa bir digər ictimai-siyasi gerçəyin müstəvisindən əl uzadırsa, rəng dəyişir, sözün də, onun daxil olduğu mətn parçasının da başqa daha dərin mənası və yozumu aşkarlanır. Nəsimi qələmində davamlı olaraq zühur edən və xeyli dərəcədə şairin fəlsəfi aləmi, hissiyyat dünyasına açar sayıla biləcək belə sözlərdən biri “pərdə”dir. Daha çox teatr anlayışı olsa da, poeziyaya münasibətdə məcazi mənada qavranılsa da, “pərdə” əslində incəsənətin hər sahəsində var. Sənəti sənət edən, ona sehr, cazibə, sirlilik bəxş edən də ilk növbədə ondakı şərtlik, gerçəkliyi bədii don geydirərək, pərdə arxasından görünən kimi göstərməsidir. Şeirdə pərdə nə qədər nazik, şəffafa yaxındırsa, bu, bir tərəfdən, şairin məharətini nümayiş etdirir, digər tərəfdən, sözün bədii təsir gücünü çoxaldır. Nəsimi kimi sözlə möcüzələr yaratmağı bacaran şairlər isə bu vasitə ilə həm də şeir içində şeiri gizlətməyə, müxtəlif cür qavranıla bilən misraları ilə həmin sözləri fərqli qavrayacaq müxtəlif oxucu kütləsinə müraciət etməyə müvəffəq olmuşlar. Nəsimi o qənaətdə idi ki, sən hələ əriyib sevgililə qarışmamınsansa, o olmamınsansa, bir bədəndə iki can kimi deyil, ayrılıqda mövcudsunuzsa, demək, bu eşq həqiqi eşq deyil, demək, aralıqda səninlə onun vəhdətinə əngəl törədən, sonacan qovuşmağa, bir-birində itməyə maneçilik törədən çəpər, pərdə var.

Рафаэль ГУСЕЙНОВ

ПОНЯТИЕ ЗАВЕСЫ В КЛАССИЧЕСКОМ ИСКУССТВЕ И ПОЭЗИИ И ЗАВЕСЫ НАСИМИ

В поэзии Насими отдельные слова выходят за рамки просто лексических единиц, становясь образами, символами и, в определенном смысле, программируются. Если бы истины мысли и чувства передавались в литературном произведении абсолютно точно, так же, как в жизни или в зеркальном отражении, поэзия перестала бы быть поэзией, утратив свою магию и способность изумлять и восхищать человека. Поэтому поэты средневекового мусульманского Востока, в том числе и Насими, подобно тому как они обычно описывали красавиц за вуалью (никабом) или хиджабом, предпочитали доносить свои мысли и чувства в глубоко художественной, образной форме. Листая «Диван»ы Сеида Имадеддина Насими, необходимо выделить группу слов, которые, с одной стороны, употребляются гораздо чаще других, а с другой – выполняют функцию основных несущих опор в рамках целого стихотворения, бейта или строки. В поэзии Насими скрыты пласты смыслов: в ядре каждого слова заложено другое слово, а внутри него – иная суть. То есть, если мы воспримем слово в его прямом значении, строка, бейт или гита сохраняют свой особый смысл; но если мы подойдем к этому же слову с позиций хуруфитских, суфийских или каких-либо иных общественно-политических реалий, «окраска» меняется, и обнаруживается иной, более глубокий смысл и толкование как самого слова, так и фрагмента текста. Одним из таких слов, постоянно возникающих под пером Насими и во многом являющихся ключом к философскому и чувственному миру поэта, является завеса (занавес, лад). Несмотря на то, что это понятие чаще относится к театру или воспринимается в

поэзии метафорично, «завеса» на самом деле присутствует в каждом виде искусства. То, что делает искусство искусством, придает ему магию, притягательность и таинственность – это, прежде всего, условность, облачение реальности в художественные одежды, представление её так, будто она видна из-за завесы. Чем тоньше и прозрачнее эта завеса в стихах, тем ярче проявляется мастерство поэта и тем сильнее становится художественное воздействие слова. Поэты, подобные Насими, способные творить чудеса словом, с помощью этого средства умудрялись скрывать «стихотворение внутри стихотворения», обращаясь через свои многогранные строки к разным кругам читателей, каждый из которых воспринимал эти слова по-своему. Насими был убежден: если ты еще не растворился и не слился со своим возлюбленным, если вы не стали «двумя душами в одном теле», а существуете порознь, значит, эта любовь не истинна. Это означает, что между вами стоит преграда, завеса, мешающая полному единению и растворению друг в друге.